

Nr 681

av fru Lundblad m. fl. om viss översyn av reglerna om pension till efterlevande.

I årets statsverksproposition lägger man speciellt vikt vid att söka rätta till ojämlikheten mellan män och kvinnor inom arbetsmarknaden, i socialpolitiken och på andra områden där lagstiftare och myndigheter kan bidra till mer jämlikhet mellan könen. Den snabbt ökande andelen av kvinnor som har förvärvsarbete har verkat pådrivande på dessa strävanden mot lika behandling.

När det gäller pensionsfrågor hade redan pensionsförsäkringskommittén, vars uppdrag slutfördes 1971, ett uppdrag att undersöka om de skillnader som fanns mellan män och kvinnor inom den allmänna pensioneringen var motiverade mot bakgrund av de förändringar som äger rum i samhällslivet. Kommittén konstaterade:

— att änkepensioneringen i dess nuvarande utformning med hänsyn till samhällsutvecklingen och utvecklingen beträffande frekvensen av kvinnors förvärvsarbete inte kommer att vara en ändamålsenlig form för efterlevandepensionering i ett framtida familjepensionssystem. Skälen till denna uppfattning är flera och kan sammanfattas så, att änkepensioneringen i dess nuvarande form i vissa situationer ger pensionskydd, då sådant är mindre motiverat, samtidigt som många skyddsvärda situationer inte medför pensionskydd.

Kommittén uttalade sig i stället för en försörjarpension oberoende av kön, en utbyggd barnpensionering och särskilda åtgärder för efterlevande som på grund av ålder eller andra skäl inte kan gå ut på arbetsmarknaden.

Försörjarpensionen skulle utgå efter ena försörjarens död – oberoende av kön – så länge vederbörande hade barn under en viss ålder att ta vård om. Dessa pensionsformer skulle ersätta änkepensioneringen, men av hänsyn till kvinnornas svårigheter att få arbete – speciellt om de var över 50 år – fann kommittén att det fortfarande fanns ett stort socialt behov av änkepensionering. Man önskade dock en gradvis övergång till barnanknutna förmåner som kunde ersätta änkepensioneringen.

Efterlevandepension består av både förmåner från folkpensionssystemet (fps) som av förmåner från tilläggs pensionssystemet (ATP). Änkepension utbetalas till änkor som uppnått 36 års ålder vid mannens död samt änkor som har vårdnaden om och stadigvarande bor tillsammans med barn under 16 år. Änkor av den förstnämnda kategorin skall jämväl ha varit gifta med mannen minst fem år. När barnen blir 16 år skall pension med hänsyn till ankans ålder och tid för äktenskapets ingående bedömas utifrån yngsta barnets 16-årsdag.

Änkepensionen är icke behovsprövad för kvinnor som blivit änkor efter 1960, men den dras in om änkan ingår nytt äktenskap. Änkepension enligt fps utgår med 90 procent av basbeloppet från 50 års ålder men avtrappas med 1/15 för varje år hennes ålder vid mannens död understiger 50 år. Änkepen-

sion enligt ATP utgör 40 procent av den förtidspension som den avlidne skulle ha varit berättigad till.

Egen efterlevandepension till efterlevande man - änklingspension - förekommer inte i något av pensionssystemen.

Däremot har man vid de senaste årens förbättringar av barnpensionerna tagit hänsyn till den efterlevande makens sämre pensionsmöjligheter och fastställt barnpension enligt såväl fps som ATP till högre belopp när änkepension icke utbetalas. Trots dessa i barnpensionerna inbyggda förbättringar av änklingsarnas förhållanden kvarstår orättvisor beroende på kön i pensionssystemet.

En man har icke rätt till änklingspension beräknad på avlidne hustrus förvärvsinkomst enligt ATP, trots att kvinnor och män betalar samma avgifter till ATP om de har samma inkomst. Efter hand som allt fler kvinnor är med i arbetslivet och erhåller goda pensionsgrundande inkomster torde denna orättvisa behandling av mannen och underkännandet av kvinnans roll som medförsörjare i familjen bli än mer uppenbar.

Färsk statistik från riksförsäkringsverket visar att änkepensionernas antal stiger enligt följande:

	jan. 1971	jan. 1972	jan. 1973	jan. 1975 (prognos)
änkepensioner enl. fp-systemet	82 196	86 611	90 000	95 000
änkepensioner enl. ATP-systemet	80 108	93 058	106 400	133 000

Ökningen av antalet barnpensioner visar följande utveckling:

	jan. 1971	jan. 1972	jan. 1973	jan. 1975 (prognos)
barnpension enl. fp-systemet	33 949	33 409	33 000	46 000
barnpension enl. ATP-systemet	32 209	34 243	36 000	40 000

Då samma person kan erhålla pension enligt båda systemen samtidigt, kan siffrorna ej ange det antal personer som kommer i åtnjutande av änkepension respektive barnpension.

I belopp räknat kommer änkepensionerna troligen att i januari 1975 uppgå till 1 195 milj. kr. mot sammanlagt för änkepension enligt både fp- och ATP-systemen i januari 1971 687 milj. kr., dvs. nära en fördubbling i pensionssumma. I januari 1975 beräknas barnpensionerna sammanlagt uppgå till 200 milj. kr. mot i januari 1971 112 milj. kr.

Önskemålet om en utveckling hän emot att alltmer av efterlevandepensionen skulle knytas an till barnen, så som det uttalades av pensionsförsäkringskommittén 1971, synes således icke bli verklighet. En allt större del av pensionen till efterlevande utgörs av änkepension och är alltså bunden till ett kön. Det är en utveckling som står i hjärt kontrast till strävandena mot jämlikhet mellan kvinnor och män.

Det finns många exempel på familjer i vilja man fått ekonomiska bekymmer därför att hustrun avlidit och efterlämnat make och flera minderåriga barn. Barnpensionerna och det allmänna konsumtionsstödet till barnfamiljer med små inkomster synes i en sådan situation ej vara tillräckligt skydd mot bortfall av en försörjare. Även om barnpensionerna har ökat, finns det fortfarande skillnader i de samlade pensionsbelopp som utbetalas till en barnfamilj beroende på om det är modern eller fadern som avlidit. Barnpensionerna upphör fortfarande före 20 års ålder, dvs. före den tid barnen bedöms ha möjlighet att helt stå för sin egen hushållning.

Nordiska rådet beslöt 1973 att rekommendera de nordiska ländernas regeringar att företa en genomgång av ländernas rättsregler för att avlägsna bestämmelser som behandlar män och kvinnor olika i försörjarhänseende samt att eftersträva en likartad syn på män och kvinnor i försörjarrollen. Därvid borde försörjningsskyldigheten anknytas till barnen. De svenska medlemmarna i Nordiska rådet, från alla politiska partier, röstade för förslaget.

Vi är medvetna om att änkepensionerna inte kan slopas på en gång. Men det borde ske en gradvis medveten ökning av barnpensionerna samtidigt med en dämpning av ökningen av änkepensionsbeloppen, på det sättet att efter några år endast äldre änkor utan barn fick pension och så att dessa änkor efter hand fick sin försörjningsfråga löst genom en speciell, individuellt anpassad förtidspension. Om änkepensioner enligt fp- och ATP-systemen anses böra kvarstå, hör samma rätt till efterlevandepension finnas för män, speciellt inom ATP-systemet, som direkt bygger på intjänade och avgiftsfinansierade pensionsförmåner.

Med hänsyn till de utvecklingstendenser beträffande änkepension respektive barnpension som ovan påvisats synes pensionsförsäkringskommitténs principförslag snarast böra prövas av Kungl. Maj:t och förslag till en ändrad efterlevandepension framläggas.

Med stöd av vad som anförts föreslår vi

att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om en sådan översyn av de bestämmelser som gätler pensioner åt efterlevande, som syftar till till att ge lika villkor för män och kvinnor i det allmänna pensionsförsäkringssystemet.

Stockholm den 24 januari 1974

GRETHE LUNDBLAD (s)

GÖRDIS HÖRNLUND (s)

HANS PETTERSSON (s)

i Helsingborg

BENGT WIKLUND (s)

MATS HELLSTRÖM (s)

MAJ BRITT THEORIN (s)

KERSTIN ANDERSSON (s)

i Kumla

OTTO STADLING (s)

